

Bartłomiej Stypa, *Odpowiedzialność spowiednika za życie duchowe małżonków*, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2017, s. 420

DOI: <https://doi.org/10.26142/stgd-2018-047>

Jednym z aspektów refleksji na posługę spowiednika jest zwrócenie uwagi na różne grupy penitentów. Wśród nich chyba najliczniejszą grupę stanowią małżonkowie. Autorzy opracowań dla spowiedników starają się możliwie najlepiej ukazać specyfikę małżeńskiego powołania, ich zadania i obowiązki, a także trudności i problemy natury moralnej związane z życiem małżeńskim. Wiedza ta jest konieczna, by owocnie sprawować sakrament pokuty i pojednania, formować sumienia małżonków i towarzyszyć im w duchowym rozwoju. Jednak ze względu na dynamicznie zmieniający się kontekst społeczny i kulturowy, refleksję nad zadaniami spowiednika trzeba ciągle aktualizować i pogłębiać. To jedno z bardzo ważnych zadań, które staje przed teologami moralistami, którzy zwykle jako księża są także aktywnymi spowiednikami. Dlatego z radością i uznaniem należy przyjąć fakt, że zadanie to podjął o. Bartłomiej Stypa OFM, a owoce jego pracy ukazały się w ramach serii wydawniczej *Studia i materiały* publikowanej przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Dokonując oceny książki należy podkreślić, że przedstawia ona temat bardzo ważny z eklezjalnego punktu widzenia. Troska o wspólnotę małżeńską i rodzinną, o jej duchowe oblicze stoi w centrum spraw współczesnego Kościoła, o czym świadczy jego bogate nauczanie oraz niestanie podejmowana refleksja. Potwierdziły to dwa Zgromadzenia Ogólne Synodu Biskupów poświęcone rodzinie (5-19.10.2014 i 4-25.10.2015) oraz posynodalna adhortacja papieża Franciszka *Amoris laetitia* (opublikowana 8.04.2016). Szczególna odpowiedzialność za życie duchowe małżonków oraz pomoc w wypełnianiu zadań wynikających z ich powołania spoczywa na kapłanach-spowiednikach. O. Bartłomiej Stypa ten szeroki temat przedstawił w sposób całościowy, ujawniając przy tym zarówno swoją duszpasterską wrażliwość, jak i naukową dojrzałość.

Podkreślić należy, że takie integralne spojrzenie na temat odpowiedzialności spowiednika za życie duchowe małżonków stało się możliwe dzięki bardzo dobrej znajomości źródeł i literatury przedmiotu. Bibliografia książki (s. 369-415) jest dowodem ogromnej pracowitości Autora, który pod kątem podjętego tematu przeanalizował i wykorzystał zarówno nauczanie Kościoła, jak i współczesną literaturę przedmiotu, aż po najnowsze opracowania z 2015 roku. Wykaz imponującej ilości wykorzystanych teksów został precyzyjnie podzielony na źródła: Pismo Święte, na-

uczanie papieskie (Pius XI, Pius XII, Jan XXIII, Paweł VI, Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek), dokumenty Soboru Watykańskiego II, dokumenty Stolicy Apostolskiej, dokumenty episkopatów (polskiego i brytyjskiego) oraz na opracowania bliższe i dalsze (stanowiące zasadniczo literaturę pomocniczą, która formalnie nie została wyróżniona). Trzeba przy tym zauważyć, że choć książka ukazała się w 2017 roku, to – zapewne z powodu czasu potrzebnego na przygotowanie do druku – wykorzystane w niej nauczanie papieża Franciszka nie obejmuje adhortacji *Amoris laetitia*.

Bardzo wysoko trzeba ocenić metodologiczną dyscyplinę Autora, który w toku prowadzonych rozważań (na ponad czterystu stronach) nie tracił z oczu celu swojej książki i przedstawiane kwestie małżeńskie i rodzinne, zarówno ogólne, jak i bardzo szczegółowe, ukazywał w związku z posługą spowiednika i jego odpowiedzialnością za życie duchowe małżonków. Szerokie spojrzenie i solidną wiedzę na podjęty temat o. Stypa potwierdził już w dwóch pierwszych rozdziałach książki. Ukazał w nich rolę spowiednika w formacji duchowej, odwołując się m.in. do tradycyjnego schematu czterech figur spowiednika jako ojca, lekarza, nauczyciela i sędziego, oraz przedstawił znaczenie praktyk religijnych w życiu małżonków. Natomiast w kolejnych rozdziałach książki przedstawił szczegółowe rozważania i konkretne wskazania dotyczące budowania komunii małżeńskiej, jednoczącego sensu współżycia małżeńskiego oraz przekazywania życia. Rozwijając je wykazał się umiejętnością analitycznego podejścia do trudnych i dyskutowanych kwestii, z którymi spowiednik spotyka się na forum internum, m.in. do kwestii sztucznego zapłodnienia. Towarzyszyła mu w tym świadomość zmieniającego się kontekstu kulturowego i oddziaływania na życie duchowe małżonków różnych prądów myślowych, niekiedy dalekich chrześcijaństwu.

Autor słusznie przypomniał liczne zagadnienia oraz problemy moralne i duchowe, z którymi od dawna spotykali się spowiednicy małżonków, np. dotyczące modlitwy, życia sakramentalnego, świętowania niedzieli. Pozostają one niezmiennie aktualne i ważne. Na te tradycyjne kwestie spojrział uwzględniając współczesny kontekst oraz interdyscyplinarną wiedzę dotyczącą penitenta, w szczególności odwołując się do osiągnięć współczesnej psychologii. Dobrze podkreślił, że owocna pomoc duchowa udzielana przez spowiednika domaga się koniecznie uwzględnienia różnic w przeżywaniu wiary – właśnie na poziomie psychiki – przez kobietę i mężczyznę, a także różnic dotyczących ich aktualnego stopnia rozwoju duchowego. W ten sposób wskazał także na jeden z ważnych kierunków poszerzania wiedzy przez współczesnych spowiedników.

Do niektórych zagadnień, w sposób merytorycznie uzasadniony, Autor powracał w kolejnych rozdziałach książki. Było tak np. przy omawianiu wskazówek dotyczących reagowania spowiednika na problem antykoncepcji. Zagadnienie to pojawiło się już w rozdziale pierwszym przy omawianiu kwestii zadawania przez spowiednika pytań dotyczących intymnego życia małżonków (s. 68-69). Używanie przez nich środków antykoncepcyjnych z jednej strony destrukcyjnie wpływa na jakość

ich relacji małżeńskiej, a z drugiej jest formą sprzeciwu wobec ich rodzicielskich zadań powierzonych im przez Boga. Dlatego szczegółowe omówienie zła antykoncepcji znalazło się najpierw w rozdziale czwartym poświęconym współżyciu seksualnemu małżonków, jako wykroczenie przeciw czystości małżeńskiej (s. 210-212; 229; 254-262), a następnie także w rozdziale piątym omawiającym odpowiedzialne rodzicielstwo (s. 283-285).

Do bardzo interesujących i cennych fragmentów książki należą rozważania dotyczące spowiedzi małżonków, którzy skorzystali lub zamierzają skorzystać z metod sztucznego zapłodnienia (s. 303-325). Ta bioetyczna kwestia pilnie domaga się dobrego przemyślenia i przełożenia na odpowiedni sposób postępowania spowiedników. Dlatego dobrze, że o. Stypa ukazał ją szeroko, odnosząc się do różnych stanowisk prezentowanych przez duszpasterzy i moralistów. Słusznie podkreślił potrzebę traktowania penitentów z wielkim taktem i delikatnością, gdyż problem niepłodności jest przyczyną wielkiego cierpienia małżonków, które często zostaje dodatkowo powiększone przez działania związane ze sztucznym zapłodnieniem i jego konsekwencjami. Położył jednocześnie akcent na konieczność obiektywnej oceny moralnej, którą w odniesieniu do sztucznego zapłodnienia jasno prezentują dokumenty Kościoła (s. 315-316). Rozpatrywanie przez spowiednika każdego przypadku w sposób indywidualny służy nade wszystko upewnieniu się, że penitent ma wystarczającą dyspozycję do przyjęcia rozgrzeszenia. Dlatego kwestią, którą Autor bardziej rozwinął, jest autentyczny żal za grzechy wynikające ze skorzystania z metod sztucznego zapłodnienia, inne w przypadku metod *in vivo*, a inne w przypadku procedur *in vitro* (s. 316-319). Do istotnych problemów należy także sprawa zadośćuczynienia w sytuacji, gdy do istnienia powołano większą ilość ludzkich zarodków i zamrożono je. Szukając rozwiązania tej moralnie skomplikowanej sytuacji Autor prezentuje opinie teologów oraz jednostkowe, ale bardzo ważne orzeczenie Penitencjarii Apostolskiej (28.10.2011), które nie wiąże możliwości sakramentalnego rozgrzeszenia z koniecznością przeniesienia do macicy zamrożonych embrionów (s. 321). W sposób przekonujący uzasadnia, że przypadku szczerego żalu za grzechy związane ze sztucznym zapłodnieniem – kiedy trudno znaleźć godziwe sposoby zmiany zaistniałej już sytuacji – nie powinno się odmawiać rozgrzeszenia (s. 321, 326).

Podsumowując uwagi natury merytorycznej, należy stwierdzić, że konkretne wskazania, jak powinien postąpić spowiednik, by pomóc małżonkom na drodze ich duchowego wzrostu, poprzedzone zostały rzetelnym opisem i analizą pojawiających się problemów moralnych, przedstawieniem ich oceny w świetle nauczania Kościoła oraz krytycznym uwzględnieniem opinii teologów. W ten sposób powstała książka o wysokich walorach naukowych, stanowiąca jednocześnie praktyczną pomoc dla spowiedników, inspirującą do dalszych osobistych przemyśleń i poszukiwań.

Przedstawioną wyżej pozytywną ocenę książki warto dopełnić kilkoma uwagami natury formalnej. Zauważyć należy, że ma ona logiczną, dobrze przemyślaną strukturę. Dzięki niej w sposób dopełniający ukazana została postać spowiednika w odniesieniu do różnych obszarów życia małżeńskiego. Autor szczegółowo oma-

wiał sytuacje i problemy małżonków, wobec których staje szafarz sakramentu pokuty i pojednania, zaczynając od fundamentalnej więzi obojga z Bogiem, poprzez budowanie komunii małżeńskiej, aż po realizację zadań rodzicielskich i wychowawczych. Dobrze, że każdy rozdział zwieńczył syntetycznym podsumowaniem prezentowanych treści. Całość tekstu cechuje zasadniczo stylistyczna i ortograficzna poprawność. Wśród nielicznych błędów literowych jeden znalazł się w nazwisku śp. ks. Bronisława Grulkowskiego (w przypisie 2 na s. 77 oraz w bibliografii na s. 388 jest ono błędnie zapisane: Grulikowski).

Od strony semantycznej interesujące jest bardzo częste używanie (około trzydziestu razy), a niekiedy nadużywanie przymiotnika *penitencjalny* (od łacińskiego *poenitentialis* – pokutny), a więc odnoszący się do spowiedzi (przymiotnik *spowiedniczy* występuje w książce kilkanaście razy). Nie można mieć zastrzeżeń do sformułowań typu: wielowiekowa praktyka penitencjalna Kościoła (s. 54), czy też penitencjalna posługa kapłana (s. 12, 83, 327), natomiast stylistyczną wątpliwość budzą sformułowania typu: penitencjalna działalność spowiednika (s. 145), penitencjalny dialog w konfesjonale (s. 199), penitencjalna odpowiedzialność spowiednika (s. 367), penitencjalne interwencje spowiednika (s. 360, 368).

Po uważnej lekturze książki o. Bartłomieja Stypa OFM można z satysfakcją stwierdzić, że stanowi ona rzetelną, bardzo szczegółową refleksję nad posługą spowiednika wobec małżonków. Trzeba podkreślić, że omówienie zadań spowiednika w tym obszarze i sposobu ich realizacji ma charakter całościowy. Obejmuje ono zarówno tradycyjne zagadnienia, jak i nowe problemy moralne, zaprezentowane w formie dojrzałego studium naukowego, które ma jednocześnie charakter praktyczny. Bez wątpienia skorzystają z niego zarówno seminarzyści dopiero przygotowujący się do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania, jak i bardzo doświadczeni spowiednicy.

Ks. Zbigniew Wanat

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

ORCID: 0000-0002-6352-8377